

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 14 (Şubat/February 2024), s. 783-797.

Geliş Tarihi-Received: 15.01.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 09.02.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1420200

Çağdaş Sanatta Nesne/İmge: Günümüz Sanatçısı Iliko Zautashvili Örneği

Object/Image in Contemporary Art: The Example of Today's Artist Iliko Zautashvili

Hülya UYSAL*
Onur ÇETİN**

Öz

Bu araştırma sanatın değişen paradigmaları doğrultusunda insan, toplum ve nesne arasında kurulan bütünlük yapının sorgulama biçimlerinin değişip dönüştüğü bir eyleme odaklanmıştır. Sanat sistemi içinde sanat ontolojisinin alanı olan sanat ne tür bir şeydir? Sorusuna nesnenin ontolojik bağlamda değişen ya da bulunması gereken çevreden koparılıp başka bir çevreye alınmasının nedenleri ve sonuçlarının tartışıldığı bir alanı oluşturmuştur. Sanatın değişen yönelimleri doğrultusunda insan, toplum ve nesne arasında kurulan ilişkiyi serimlerken, sanat sistemi içinde nesnenin olumsal sürecinin göstergeye dönüşmesinin sonuçlarını verir. Nesnenin tek başına bir varlık olmaktan çıkarak bir göstergeye dönüşmesi postmodern bakış açısı ile Jacques Derrida'nın yapıbozum ifadesinde karşılık bulur. Çağdaş Sanat'ın önemli bir hareket noktası olan Marcel Duchamp'ın hazır nesne kavramı da nesnenin farklı bir bağlamda sunulabileceğinin altını çizer. Günümüz sanatında da görsel kültür imgelerinin ya da nesnelere ne anlama geldiği sorusundaki bağlamı Gürcü sanatçı Iliko Zautashvili (Tiflis, 1952)'nin çalışmalarından örnekler ile açıklamak Doğu'dan bir bakışın işlediği kavramları sorgulayış biçimi ile ön plana çıkmaktadır. Çağdaş Sanat'ta nesnenin sosyo-kültürel yapı ile bağı yeni görme deneyimlerini açarak problemin açığa çıkmasına neden olur. Sanatçının pratiklerinde oluş süreci içinde olan şeyi kavrarken, mevcut zorunluluğu doğuran biçimin yapıt ve arka plan diyalektiğinde süreç ve sonuçları görülebilir. Bu durumun yarattığı insan, toplum ve nesne arasındaki neredeyse kimyasal bağın oluşturduğu temsiliyet durumları ile bunların yarattığı kavramları tartışmaya açabilmek asıl hedefi oluşturmuştur. Bireysel olanın bilinç düzeyinden çıkarak toplumsal gerçekliğin bilinç düzeyine yerleşen nesnelere, birer gösterge olarak sosyal içeriği ile nesnelleşmiştir. Iliko Zautashvili'nin sanata ve nesneye bakış açısı ile toplumsal eleştiriyi bir araya getirdiği disiplinler arası yaklaşımının yapıtlarında hangi bağlamlar ile ilişkilendirdiği ve günümüz sanatının da bileşenlerinin anlaşılmasında katkı sunacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş sanat, Iliko Zautashvili, insan, nesne/imge, toplum.

* Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, e-posta: hulyauysal@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0009-0004-4846-9307.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel Anasanat Dalı, e-posta: onurcetin765@gmail.com, ORCID: 0009-0007-7749-4802.

Abstract

In line with the changing paradigms of art, this research focuses on an action in which the ways of questioning the integrated structure established between human, society and object/image change and transform. What kind of thing is art, which is the field of art ontology within the art system? The question of what kind of thing is art, which is the field of art ontology within the art system, constitutes an area where the causes and consequence of the object being taken from the environment that has changed or should be found in the ontological context and taken to another environment are discussed. While revealing the relationship established between human, society and object in line with the changing tendencies of art, it gives the results of the transformation of the object's contingent process into a sign within the art system. The transformation of the object from being a single entity into a sign finds its counterpart in Jacques Derrida's expression of deconstruction from a postmodern perspective. Marcel Duchamp's ready-made object concept, which is an important starting point of Contemporary Art, also underlines that the object can be presented in a different context. Explaining the context of the question of what visual culture images or objects mean in today's art with examples from the works of Georgian artist Iliko Zautashvili (Tbilisi, 1952) stands out with the way it questions the concepts processed by an Eastern perspective. In Contemporary Art, the connection of the object with the socio-cultural structure opens new visual experiences and causes the problem to be revealed. While grasping what is in the process of becoming in the artist's practices, the process and its results can be seen in the dialectic of the work and the background of the form that gives rise to the current necessity. The main goal is to discuss the representational situations created by the almost chemical bond between people, society and objects created by this situation and the concepts they create. Objects that move from the level of consciousness of the individual to the level of consciousness of social reality have become objectified with their social content as indicators. It is thought that Iliko Zautashvili's interdisciplinary approach, which brings together his perspective on art and objects and social criticism, will contribute to understanding the contexts he associates in his works and the components of today's art.

Keywords: Contemporary art, human, Iliko Zautashvili, object/image, society.

1. Giriş

Sanat ve sanat yapıtları varlığı ile yaşama dokunan, iletişim kuran, söz söyleyen tarifsiz bir fazlalık ya da yaşamın kusursuz bir tarifidir. Bu fazlalık toplumun kültürel ve ideolojik yapısını nesnelere aracılığıyla maddi olana yerleştirirken, yaşadığımız zaman diliminin düşünsel figürlerini değer yüklü olarak biçimlendirmektedir. Dış dünyayı kuramsallaştırmak mümkün olmasa da sanat sistemi içinde insan kuramları yaratır. Düşüncenin ulamları ve figürleri birlikte var olmakta ve sanatın göstergesi olarak toplumsal yapının ifadeye dönüşmüş durumunu sanat nesnesine çevirmektedir. Sanatın toplumla olan bağı insan, toplum ve nesnelere arasında kurulan bütünleşik yapının ilişkiselliği ile betimlenebilir. Bu betimleme görünen gerçekliği kuramsal bağlamda sunarken sanat yolu ile yaşadığımız zaman diliminin kültürel ifadelerinin tümünü kapsayan kısaltması olabilirler. İfade, sanatın en temel kavramlarından biridir ve ifade etmek açıklamanın karşılığıdır. İfade eden insan neyin göstergesidir? İnsan, yaşadığımızı mı düşündürmektedir?

Çağdaş Sanat dediğimiz olgu içinde sanatçı yaşamın değişkenlerini nesne ya da imgenin çevresini değiştirerek yeni çevreye taşır. Nesne içinde bulunduğu yeni çevresi ile farklı anlamlara evrilir. Çevresi değişen nesne eksilmekte ya da tersten okursak nesne yeni çevresi ile tekrar tamamlanmaktadır. Nesne diğer nesnelere ve çevresi ile arasında kurulan bağlam ile farklı anlamların bütünüdür. Nesnenin varlık nedeni ya da sanat sistemi içinde açtığı yeni anlamlar Gürcü sanatçı Iliko Zautashvili (Tiflis, 1952)'nin yapıtlarında oluş süreci içinde olan şeyi kavrarken nesnenin ontolojik yapısını da değişime uğratar. Sanatçının yapıtlarındaki kültürel ve ideolojik içeriğin insan, toplum ve nesne ile kurulan yapının evrimi ile mantığını anlayacak duruma gelmek ve nesnenin

gözlemlenebilir olması yanında kuramsal bağlamda da açıklanmaya muhtaç olduğunun tespitini gerektirir.

Toplumları ya da milletleri belirleyen, ben ve ötekini ayırıştırın ya da bir araya getiren olgular bireyin ve toplumun kimliğini belirleyerek kültürel kodlarına işlemektedir. İnsanın varlığı da beden, bellek, zaman, mekân ve cinsiyet gibi uzamların tahakkümünde çerçevelenmektedir. Bunlar ise düşüncenin kavramsallaştırılarak sanat yoluyla ifadeye dönüşmesine neden olmaktadır. Sanatçı tarafından sanat sistemi içinde serimlenmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı: Günümüz sanatı içinde yer alan insan, toplum ve nesne arasındaki bütünleşik yapının sosyo-kültürel bağı ile din, ideoloji, hukuk ve coğrafya gibi disiplinler ile kurduğu yapının nedenleri araştırılmıştır. Böylece belki de insan olarak gittikçe yitirdiğimiz aidiyet, kimlik, zaman, bellek gibi kavramların sanatta kendisine nasıl yer açtığı ve sıradan nesnelere yaşamımızda nerede durdukları konusundaki bağlamı Gürcü sanatçı Iliko Zautashvili'nin yapıtlarından örnekler ve kavramsal analizlerini kapsamaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi: Günümüz sanatında insan, toplum ve nesne arasındaki bütünleşik yapının varlığı Iliko Zautashvili'nin yapıtlarındaki sosyo-kültürel bağın din, ideoloji, hukuk ve coğrafya gibi disiplinler ile aidiyet, beden, bellek, kimlik ve zaman gibi kavramları sorgulama biçimi ile sanatta kendisine nasıl yer açtığı konusundaki sürecin, daha geniş ilişkiler dizgesi içinde ele alınmasını gerektirmiştir. Algılayış biçimimizi genişleten ve anlamı öteki kimliğin bakış açısı ile var eden sanatçı, direkt değil dolaylı anlatımın anlamlandırma zincirini kurar. Nesnelere/imgeleri birleştirerek veya yer değiştirmesine izin vererek anlam bütünlüğünü koruması yeni kavramları yaratma konusundaki özenini yansıtmaktadır.

Sanatın değişen paradigmasını Gürcü sanatçı Iliko Zautashvili örneği ile modern kültürün temel başvuru koşullarının bulunmadığı bir çağda, sanatçının yapıtlarındaki karşıtlıkların kesinliği içinde "rahatsız ediciyi üretme" hakkını kendinde bulması ve mevcut zorunluluğu doğuran süreci, modern toplumun getirdiği üretim ve tüketim fetişine dönüştürerek sunması araştırmanın önemini belirlemiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi: Nitel araştırma yöntemi uygulanarak literatür taraması yapılmış görsel ve yazılı kaynaklardan veriler elde edilmiştir. Genel tarama modeli uygulanarak elde edilen veriler bir araya getirilmiştir. Görsel kültür imgelerinin ya da nesnelere buldukları bağlamdan kopararak yeni bir ilişkisellik içinde sunulması çağdaş sanatın yeni görme biçimlerini ve anlam arayışını ortaya koymaktadır. Bu da postmodern bakış açısı ile Derrida'nın yapıbozum kavramına karşılık gelmektedir. "Derrida bunu yapıbozum olarak ifade etmektedir" (Erişti, 2023, s. 103). Günümüz sanatçısı Iliko Zautashvili'nin yapıtlarında nesne temelli bir yaklaşım söz konusudur. Çağdaş Sanat'ın başlangıç noktasını oluşturan Marcel Duchamp'tan farklı olarak Doğu'dan bir bakışın toplumsal sorunları işleyiş biçimi ile yeni kavramların sanata girmesi konusundaki özenini vurgulan nitelikte çalışmalar üretmiştir.

1.4. Sınırlılıklar: Sanatın değişen paradigmasını doğrultusunda farklı bir bakış açısı olarak ötekinin de temsilcisi olan Iliko Zautashvili'nin yapıtlarından örnekler ile nesne ve arka plan diyalektiğindeki kavramların analizini kapsamaktadır.

2. Iliko Zautashvili'nin Yapıtlarında Nesne/İmge

2.1. Iliko Zautashvili'nin Yapıtlarında Nesne/İmge: Günümüz sanatı dünyayı ve yaşamımızı yeniden tasarlamamıza ve onu açıklayabilmemiz için belirsizlikten uzaklaşarak nedensellikleri duyarlılığımızla bütünleştirdiğimiz bir yöntemi sunmaktadır. "Yeni sanat bu aynı dünyayı, içinde yaşadığımız bu dünyayı tasarlamamız ve bunu yaparken onu kabul etmemiz ve duyarlılığımızla bütünleştirmemiz için bir yol öneriyor" (Eco, 1992, s. 119). Aynı dünyanın yönünü başka dünyalara çevirerek yeni olasılıklarında olduğunun farkına varırız. "Heykel artık net bir biçimde modellenen, oyulan ve yapılan bir nesne olarak tanımlanamaz. Heykelin genişleyen alanında çalışan çağdaş uygulamacıların önemli bir kısmı gerçek nesnelere kullanır" (Whitman ve Pooke, 2018, s. 96). Gündelik sıradan nesnelere sanatta yerini aldıkça kapitalist düzenin değer yargılarını sınıyarak onların taşıdığı anlamları değiştirmek istiyor ve yeni anlamlar yaratmamıza neden oluyor. Bizim sanat yapıtı karşısında "ne anlama geliyor?" sorusu ile sorgulamamıza neden oluyor. Bu da aslında sanatçının sorgulama biçimlerini açıyor. Zautashvili yapıtlarında nesneyi bazen müdahale etmeden kullandığı gibi bazen de ona eklemeler yapıyor ya da heykel diyebileceğimiz çalışmalarını diğer nesnelere ilişkilendiriyor. Örneğin "Kamuoyu" isimli düzenlemesinde günlük kullanım nesnesinden çıkarak bir heykelle dönüştürüyor ve onu çevresiyle birlikte yeni anlamlara eklemiyor. "Kalbim Hariç Her Şeye Dokun" isimli düzenlemesinde de bir organ olan kalbi heykel olarak sunuyor ve kadın bedeni imgeleri ile ilişkilendiriyor. Sanatçı tek nesne yerine onları diğer nesnelere birlikte mekânda kurgulayarak yeniden dolaşıma girmesine izin veriyor.

Iliko Zautashvili yapıtlarında biçim için ileri sürülen şeyin içerik düzeyinde de görülebilirliği konusunda gizlenmemiş temsilcisidir. Çalışmalarında yer verdiği insan, insan bedeni ya da insana dair olgular yalnız görsel görünüşleri ile değil (görsel görünüşler de artık yeterli olmadığından) bir sanat eserinin içeriği de onun statüsünü belirlemenin anahtarı değildir. Bu bağlamda Arthur C. Danto'ya göre; "Birtakım çok yönlü gözlemleri, özellikle 'öz' terimiyle ilgili karışık sinyalleri ekler" (aktaran Harman, 2020, s. 212).

Gözlemlenebilir dünyamıza doğrudan gönderimde bulunmayan kavramsallaştırmaların kullanımıyla ilgili ortaya çıkan zorlukları, gerçekçilerin geliştirdiği mantıksal araçlar aracılığıyla daha iyi idrak edebiliriz. Yapısal gerçekçiliğin başlıca meselelerinden biri kuramsal (teorik) nesnelere statüsüdür. Kuramsal nesnelere, basitçe, gözlemlenemeyen ancak başarılı kuramlarımızla yine de etkilerini takip edebildiğimiz nesnelere olarak betimlenebilir (Bektaş, 2018, s. 54).

Sanatçı, yaşadığımız ya da gözlemlendiğimiz dünyayı sanat sistemi içinde kavramsallaştırırken, nesnelere statüsünü sorgulayarak onların etkisini bir temsiliyet biçimine dönüştürmektedir. Kavramların biçimlerle olan karşılıklı evrilebilirliği nesnelere aracılığıyla her şeyden önce biçimi vermektedir. "Yüksek duyuşsal potansiyele sahip (plastik ve renk gibi) nesnelere, simge ve hareket açısından zengin bir bedensel ve duyuşsal geçişi yeniden yaratabilir" (Molinari, 2023, s. 99). Nesneyi sanat statüsüne ulaştıran ise sanatçının çizdiği çerçevedir. Sanatın sosyal içeriği onun nesnelere statüsüne neden olmaktadır. "Bir nesneyi 'sanat' statüsüne ulaştıran yetkin bir aracılıktan ziyade bir ilişkiler sistemidir" (Barrett, 2015, s. 25). Iliko Zautashvili yaşamı ve dünyayı tanımlarken özne ve nesne arasında kurduğu diyalogla nesneyi yeniden tanımlar. Baudrillard'ın açıklamasına göre; "Sanat eylemi, nesneyi bir sanat nesnesine dönüştürmekten ibarettir" (Baudrillard, 2012, s. 87). Sanat nesnesi sanatçı tarafından yine estetik bir olgu içinde sunulur. Ancak burada tek başına estetik nesneden ziyade kavramın oluşturduğu bir yapıdan söz edilebilir. Kulka'nın açıklamasına göre; "Sadece Beardsley ve Dickie değil, neredeyse tüm çağdaş estetik kuramcıları, sanat eserlerinin değerlendirilmesini onların

estetik değerlerinin değerlendirilmesi ve takdir görmesi ile özdeşleştiriyor gibiler. Ne kadar doğal görünürse görünsün, bu varsayımdan vazgeçilmesi gerektiğine inanıyorum” (Kulka, 2014, s. 73). Kavramın nesne ile kurduğu yapının bütünselliği öne çıkar. Yan yana gelmesi mümkün olmayan parçalar yan yana gelerek anlamlı bir bütünü oluştururlar ya da bütünün anlamlı bir parçasına dönüşürler. Adorno’nun ifade ettiği üzere; “Sanat hüküm verici değildir” (Adorno’dan aktaran Şahiner, 2013, s. 152). Sanat her seferinde kendini yeniden tarif eder, ona yüklenecek tüm anlamları barındırabileceği gibi, bunların hiçbiri de olmayabilir (Şahiner, 2013, s. 152). Günümüz sanatı çok yönlü bir bakış açısını içerdiği gibi farklı yönlere giden bir estetiği de içermektedir. Düşünceyi kapsayan nesne ya da nesneyi kapsayan düşünce yeni bir estetik olgu içinde sanatçı tarafından sunulmaktadır. Çağımız sanatı girdi ve çıktılar ile zihinsel bir sürecin elenişi ve geriye kalanın kavramsal karşılığıdır. Harman’ın açıklamasına göre; “Nesne yönelimli ontoloji sahnesinde nesnenin yekpare maddi şeylerden çok daha geniş bir anlamı bulunur” (Harman, 2020, s. 20).

Iliko Zautashvili kültürel kodlar ve hafıza aracılığı ile üretmiş olduğu zaman, bellek, kimlik gibi kavramların temsiliyeti ile var olanın sınırlarını zorlamakta, yeni kavramlar yaratarak bilinen düşünce yapısının dışına çıkmaktadır. Çok yönlü bir sanatçı olan Iliko Zautashvili için sanatçı, sanat tarihçisi, Gürcistan Ulusal Sanat Merkezi Kurucusu, Sanat Direktörü ve bağımsız küratör gibi ifadeler kullanılmaktadır. Zautashvili sanatını farklı araç ve yöntemlerle ifade eden bir sanatçıdır. Örneğin fotoğraf, video, yerleştirme, hazır nesne, heykel gibi birçok disiplini bir araya getirmektedir. Sanatçının ilk sergisi 2003 yılında yapıldı ve “Dikkat, Din!” başlığını taşımaktaydı. Sergi Moskova’da Andrei Sokharov Müzesi ve Halk Merkezi’nde gerçekleştirilmiştir.

Iliko Zautashvili’nin ifade ettiği üzere; Aradığım sanat, çelişkili olaylar arasında kendini ortaya koyuyor ve küresel temalara yanıt veriyor. Bağımsızlık ve özgürlük, birey ve toplum arasındaki ilişkinin üzerine inşa edilmesi gereken koşullardır. Sanat, gerçeklikle temasa geçmenin ve yeni fikirler keşfetmenin bir yoludur. Amacım, hayatın gizli ve paradoksal bağlamını ifşa eden yeni anlamları ortaya çıkarmaktır (Zautashvili, 2020, SelectedPortfolio).

Iliko Zautashvili birey ve toplum arasındaki ilişkileri insanın toplumsal ve kültürel kodlarına işlenen sınırların eleştirel ve ironik bir bakış açısı ile gündeme taşımaktadır. Zautashvili sıradan günlük kullanım nesnesine değer yüklü olarak pratiklerinde bir şeyin bilinmesi ya da bir şeyin nedeninin bilinmesi konusunda uyarı nesnesine evriliyor. Bu da nesneyi, sıradan nesne olmaktan çıkararak kuramsal nesneye dönüştürüyor. “Aristotelesçi doğa felsefesinde bir şeyin bilinmesinin koşulu, o şeyin nedeninin [aitia] bilinmesi ile belirlenir” (Bektaş, 2018, s. 40). Sanatçı üretimlerinde beden, ruh, bellek, iç ve dış arasındaki bağlamlar ile sevgi ve güzellik kavramlarını sonsuz ihtiyaç olarak gündeme getirmektedir.

Iliko Zautashvili’nin açıklamasına göre; Sanat eserim, çeşitli alanlar ve sınır bölgeleri arasında değişmektedir. Sanat, gerçeklikle temasa geçme, yeni fikirleri ortaya çıkarma ve beklenmedik bağlamdır. Çözüm, görev paylaşımı ve duruma göre kendiliğinden gelir. Aynı kavramların farklı medya aracılığı ile nasıl gerçekleştirilebileceğini merak ediyorum. Sanatı sadece bir zaman kavramı/geçmiş, şimdi veya gelecek olarak algılayamam. Sanat mekânsal, sınırsız bir kategoridir (Zautashvili, 2020, SelectedPortfolio).

Iliko Zautashvili çalışmalarında insanın sosyal ve kültürel normlar ile donatılmış ve yine insan üzerinde oluşturmuş olduğu etkinliği toplumsal baskı ve yasakların insanlar üzerinde kurduğu tahakküm olarak değerlendirmektedir. Bu yüzden politik analiz aynı zamanda kitle kültürünü de içermektedir. Tansel’in ifade ettiği üzere; “Butler

tahakküm biçimlerini, öncelikle oluşturulan normlarda bulur. Örneğin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım nedeniyle öznenin bölünmeye uğradığını, toplumsal cinsiyetin bir norm olduğunu ve kendine özgü düzenleyici ve disipline edici bir rejime gereksinim duyduğunu belirtir” (Tansel, 2018, s. 75). Judith Butler’in açıklamasına göre; “Normlar hiçbir zaman tek başına bulunmazlar, her zaman birbiriyle ilişkili oldukları bir ağ oluştururlar” (Butler’den aktaran Tansel, 2018, s. 75).

Zautashvili sosyal ve kültürel olarak insana işlenen kodların karşısında onun doğal durumunu koruyarak gündeme taşınması, toplumsal bir bilinç yaratma amacıyla olduğunu göstermektedir. Onun yapıtlarındaki zamansızlık ve mekansızlık olguları vasıtasıyla sanatını dolaysız olarak alımlayıcıya sunmasıyla ilişkilendirilebilir. Bireysel olan sanat yapıtını toplumsal gerçekliğin şu ya da bu şekilde kaynağı ya da varlıkbilimsel temeli olarak, onun Gestalt alanı olarak görülen daha geniş bir biçimiyle yan yana koyar; yapıtın kendisi, bir yansıma ya da bir belirti ya da basit bir yan ürün, bir bilinç düzeyine çıkma ya da imgesel veya simgesel bir çözüm olarak düşünülür hale gelir (Jameson, 2023, s. 25).

3. Iliko Zautashvili’nin Yapıtlarından Örnekler ve Analizi

3.1. Mega Arşiv IV: Mega Arşiv IV (Görsel 1) sanat yapıtının toplumsal belleğe dönüştüğü bir çalışmadır. Heidegger’in açıklaması bunu ifade etmektedir; “Sanat eseri, yapılmış bir nesnedir, fakat bu salt nesneden hariç başka şeyler de söyler. Eser, bizi diğeri ile karşılaştırır, başkayı ifşa eder” (Heidegger, 2007, s.11). Sanat yapıtları bildirişimin nesneye aktarıldığı ve yalnızca nesne için var olanı değil var olan için de orada olanı kapsar. Güncel felsefi düşünce bir dizi kültürel kavramla birlikte maddi nesne ve yapay nesne arasında onları kavramsal araçlara dönüştürerek nesneyi yeniden dolaşıma sokar. “Güncel felsefi düşünce için en zor geçişlerden biri, nesnelere bu varlıkbilimsel boyutu, yani onların fiziksel özü ile postfizik ya da daha doğrusu, metafizik varoluşu arasındaki bağıdır” (Franzalanci, 2012, s. 18).

Görsel 1. Mega Arşiv IV, sergiye özel sınırsız kurulum, negatif saklama cebi kılıfları, kurdeleler, bitkiler, metinler, 2018. Çağdaş Sanat Arşivi, Tiflis.

Kaynak: SelectedPortfoli, <http://artisterium.org/PDF/IlikoZautashvili.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

Sanatta yer alan hafıza ve geçmiş, kimlik, aidiyet, köken ya da farkındalık gibi kavramlar öncelikli olarak insanın bilinç düzeyine ortaya çıkar ve genişleyerek yapıt ve arka plan diyalektiğinde etkileşime geçerler. Günümüz yaşamının bir sonucu olarak insanın gitgide yitirdiği değerler öne çıkmaktadır. Iliko Zautashvili arşivler, hafıza kayıtları ve dokümanları sanat yapıtına dönüştürmektedir. Sanatçının “Mega Arşiv” isimli eseri 4. Uluslararası Mardin Bienal’inde “Sınır ve Eşikler” temasında yer almıştır. Eser, hafıza aracılığı ile zamanın akışının altını çizme girişimi olarak ele alınabilir ya da küreselleşmenin getirdiği yerelliğin yok olmasına bağlanabilir. Bu bağlamda Habermas’ın

ifade ettiği üzere; “Modern toplumlardaki hızlı değişim, tüm yerli yaşam biçimlerini parçalar” (Habermas, 2023, s. 132). Sanatçının çalışmasında arşivde toplanan nesnelere, Türkiye’nin çeşitli yer ve kültürlerin hafızasını taşıyan parçalardır. Bireylerin farkında olmasa da gözlemlemiş olduğu belirli sosyal, politik, kültürel ve duygusal bilgileri hafızada her zaman saklandığını, orada durduğunu yansıtmaktadır. Geçmişleri olan nesnelere enstalasyonun şeffaf saklama kılıflarında görüyoruz. Şeffaf saklama kılıflarına yerleştirilen nesnelere hafıza ve geçmişten gelecek belirsiz bir geleceğe kavuşmuşlardır. Nesnelere boyutunu sınırlayan şeffaf kılıflar, varoluşun belirsiz ve sürekli ilerleyişi olabilecek zamanın kendisini sembolize ederler. Sayın’ın ifade ettiği üzere; “Hatırlamak yerine unutmamak, unutmamak için de korumak bu yüzden çok önemli. Çünkü anlam ve düşünce nesnelere içindedir. Nesnelere var olduğu sürece sorun yok ama nesnelere kayda geçirilmeden yok edildiklerinde anlam ve düşünceler de er geç yok olacaktır” (Sayın, 2023, s. 183). Var olanların varlığını onun yokluğunda ya da var olanın dışında olanda ararız. Bu bağlamda Heidegger felsefesinde olduğu gibi “Var olanların varlığını, endişenin açtığı yoklukta ararız” (Gür, 2020, s. 33).

Zautashvili yapıtında nesnenin taşıdığı gerçek anlamın dışında biçime dokunmadan anlam kayması üzerinde metaforik anlatı biçimini sunmaktadır. “Metafor ve metonomi kavramları Lacan tarafından özellikle vurgulanır. Çünkü anlam anlamlandırma zincirinin yönü gösterindeki ‘birleştirme’ veya ‘yer değiştirmeler’ sonucunda belirlenir” (Rigel vd., 2005, s. 281). Nesnelere anlam biçimleri değişirken izleyicinin beklentileri de değişmiştir. Ortaya çıkan yapıt eski ve yeni anlamları ile birbiri içine geçerek melez bir yapıya büründüğü görülür. Günümüzde bellek, geçmiş, kimlik, aidiyet, köken gibi hafıza ile ilişkili kavramlar sanatın öncelikli konuları haline gelmiştir. Öyle ki arşivler, hafıza kayıtları, dokümanlar, sanat eserlerine dönüşür. Hafızaya karşı artan ilgi farklı alanlarda da hissedilir. Hafıza ile ilgili birçok kültürel etkinlik düzenlenir. Bir hafıza mekânı olan müze sayısında da önemli bir artış görülür. Gündelik yaşamda ise geçmişe karşı duyulan özlem sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Günümüzde hafızaya karşı artan ilginin nedenleri birçok düşünür tarafından hafızayı zayıflattığı düşünülen modernleşme sürecinde aranmalıdır (İpek, 2018). Hafıza dediğimiz olgu bireysel olduğu kadar aynı zamanda da toplumsaldır. İliki Zautashvili “Mega Arşiv” isimli çalışmasında disiplinler arası yaklaşımı ile Türk kültürünün izini sürer. Türk toplum düzeni ve kültürünü zaman ve bellek kavramları dahilinde işleyerek mekânı da belleğin taşıyıcısı olarak öne çıkarmaktadır. Nesnelere de bir hafızası olduğuna ve insan ile nesnenin oluşturduğu çoklu yapıyı kültürel bağlamda işleyerek şeffaf düzlemde bir araya getiren sanatçı sosyal, kültürel ve duygusal belleğin varoluşunun zamansal ilerleyişini belirlemektedir.

“Mega Arşiv” şeylerin hafızası aracılığıyla zamanın akışının altını çizme girişimidir. Bu arşivde toplanan objeler, çeşitli yer ve kültürlerin hafızasını taşıyan parçalardır. Farkında olmasak da gözlemlediğimiz belirli sosyal, politik, kültürel ve duygusal bilgileri yansıtır. Onları şimdi görüyoruz, geçmişleri var ve enstalasyonun negatif saklama kılıflarına yerleştirilerek belirsiz bir geleceğe kavuşurlar. Nesnelere boyutunu sınırlayan şeffaf kılıflar, varoluşun belirsiz ve sürekli ilerleyişi olabilecek zamanın kendisini sembolize edebilirler (Zautashvili, 2020, SelectedPortfolio).

3.2. Tatlı: Sanat sistemi içinde farklı kavramlar yaratabilmek için sanatın pratiğinde alternatif alt yapılar kurmak gerekir. “Dünyanın taşıdığı anlamı değiştirmek istiyorsak, tek yapmamız gereken bir altyapı diyagramı çizmek, ziyaret etmek ve onu değiştirmektir” (Beech, 2023, s. 21). Modern sanat yapıtları her zaman açıktır ve herkesin bir yorumda bulunabileceği karşılıklı etkileşimsel yapıyı içerir. Yapıt ve arka plan diyalektiği işleyerek alımlayıcının yorumu ile bir araya gelmektedir. “Modern sanat yapıtı

her zaman açıktır çünkü anlamı hiçbir zaman belirlenmiş değildir. İzleyicinin homojenleştirici bakış açısına karşılık gelen bir merkezin yitirilmesi, sanat yapıtının sınırlarının kalkmasına neden olmuştur” (Fleckner, 2016, s. 181).

Görsel 2. Tatlı, 1998-2016, düzenleme, masa örtüsü, iç çamaşır, değişken beden. Çağdaş Sanat Arşivi, Tiflis.

Kaynak: SelectedPortfoli, <http://artisterium.org/PDF/IlikoZautashvili.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

Cinsel kimlikler, bireyin biyolojik olarak belli bir sınıfta olduğunun bilgisini verir. Bu özellikleri ile insanlar diğer sınıfların farkına varırlar. Cinsel kimliğin oluşumu bireylerde erken yaşta başlamaktadır. Kimliğin belirlenmesinde aile ve çevrenin birey üzerindeki etkisi önem taşır. Bireyin üzerindeki aile ve çevrenin etkisi aynı zamanda kişinin diğer kimliklere karşı da önyargı ve ayrımcılık yapmasına neden olur. Bu durum aynı zamanda bir toplumun bir başka topluma karşı olumsuz inanç ve düşünceleri ile ilgilidir. Iliko Zautashvili'nin yapıtlarında da kimlik sorunu yer almaktadır. Sanatçı pratiklerinde dişil kimlikli birey üzerindeki önyargı ve ayrımcılık ile dişil kimliğin metalaştırılması üzerine vurgu yapmaktadır. “Tatlı” (Görsel 2), dişil kimliğe sahip bireyin özel hayatına yönelik olan eril bakışı ironik bir tasvir ile ele almaktadır. Kadına yararlanma ve zevk olarak bakılırken, kadının nesneleştirilmesini sıradan günlük kullanım nesnelere ile oluşturulan düzenleme ile dişil kimlikli bireylerin sorunlarını gündeme taşınmaktadır. Bu durum kadının toplumdaki yerini ön plana çıkaracak şekilde yanıtlamaya çalışırken aynı zamanda küreselleşmenin bir sonucu olan eşitsizlik ilkesi üzerine kurulmuş ve algılanması gereken sömürgeleştirmenin etkileri özetlenmiştir. Harman'ın açıklaması bunu ifade etmektedir; “Estetiğin ötesinde tesis edilen yeni, kavramsal sonrası sanatsal ontoloji, çağdaş sanat ifadesinin en uygun şekilde atıfta bulunduğu alanı en derin kavramsal anlamda tanımlamaya başladı” (Harman, 2020, s. 16).

Iliko Zautashvili enstalasyonda kadın ya da kadınlığın imgesi olarak yer verdiği sıradan tüketim nesnesini insan, toplum ve nesne arasındaki değer yargılarını, kullanım değerinden çok kadın kimliği üzerinden irdelemektedir. Günlük kullanım nesnesini fetiş nesneye, kadını da “içkinliğe mahkûm eden edebi dişi miti içindeki dişiyle özdeşleşebilmek” (Direk, 2021, s. 35) için arzu nesnesine dönüştürerek mekan düzenlemesi ile kadın ve kadına yönelik toplumsal değer yargılarının bakış açısını gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu bağlamda insan, toplum ve nesne arasında ilişkisellik kurarak fetiş nesnenin toplumsal özne ile sıradan nesne arasında kadın bedeninin anlam bağlamlarını yeniden kurmaktadır. Sanatçı, toplumsal olarak kadın kimliğine bakışın ya da kadın olgusuna yönelik sanat pratiklerinde metafora dönüştürmektedir. Sıradan tüketim nesnesini kapitalist kültürün eleştirisi olarak toplumsal değer yargılarının yer

değiştirmesi ile kadın ya da kadınlığın temsiliyetini fetiş nesne üzerinden fetiş özneye çevirerek kadın kimliğinin depolanmış ve tüketime hazır halini sunmaktadır. Burada insanın kapitalist düzen içindeki yabancılaşma sorununu üretim ve tüketim fetişizmi olgusuna karşılık gelerek toplumda kaybolan öznenin yeniden uyanışı görevini üstlenmiştir. Kadın kimliğinin doğal durumunun korunması için bir uyarı niteliğindedir. “Varlık ve zaman, ontolojik bir ‘bir arada yaşama kuramı’ sunmaktadır. Buna göre kişinin var oluşu diğer insanlardan ve nesnelere bağımsız değildir” (Keskin, 2014, s. 180).

“Özne burada, özne gerçeklik alanıyla ilişkilenebilsin diye bu alandan dışlanması gereken imkânsız/gerçek nesne ile bağlantılıdır” (Zizek, 2016, s. 665). Farklı ve birbiri ile ilişkisi olmayan parçaların ya da imkansızın yan yana gelmesi eleştirel hermeneutik bağlamında “Bütün ile parçalar arasında zorunlu bir uyum olduğu iddiasını kabul etmeyecektir. Bütünün anlamına, çeşitli katmanlar arasındaki çelişkileri inceleyerek varılabilecektir” (Bürger, 2012, s. 155). Sıradan nesne fetiş nesneye dönüşerek günümüz toplumsal düzeninin referansını vermektedir. Üretim ve tüketim ideolojisi kadını nesneleştirilmiş ve kadın dendiğinde artık insanın alt türüne vurgu yaparak önceki evrenselliğini ortadan kaldırmıştır. Adorno’un ifade ettiği üzere; “Liberal kapitalizmde kültür ürünlerinin ideolojik statüsünü ifşa etmek önemli bir role sahipti, sahtelik ve yanlış bilinç unsurunu vurgulamak toplumsal kavrayış yönünde bir fark yaratabilirdi” (Adorno, 2013, s. 31). Nesne nesnel gerçekliği içinde imkansızın bir parçasına dönüşerek taşmakta ve kendisinin akışını sağlayacak yeni estetik anlayışları birleştirmektedir. Bu bağlamda “Freud’a göre fetişizm cinsel amaca yönelik fonksiyonu olmayan nesnenin cinsel amaca yönelik yer değişimini göstermektedir” (Freud’dan aktaran Erdoğan, 2021). Nesnelere, toplumsal ayrımcılık karşısında insanın doğal durumunu koruyarak biçimsel doğrulanmadan çok kendi kendilerini doğrulayıcı olmak zorunluluğunu koşullandıran ya da yabancılaştıran bir çevreyi ya da düzeni vermektedir. Harman’ın açıklaması bu ifadeyi desteklemektedir; “Tüm nesnelere bir nedensel/bileşimsel bir arka planı ve çevresiyle sayısız etkileşimi olsa da bu etkenlerden hiçbirini bizzat nesneyle özdeş değildir; ki nesne arka planı kadar çevresinin de yerini gayet iyi alabilir ya da onsuz da yapabilir” (Harman, 2020, s. 17).

Jameson’ın ifade ettiği üzere; Bir eserin merkezinde yer alan biçimsel çelişkiyi teşhis etmek, onu eleştirmek değil, üretim kaynaklarını bulmaktır: Başka bir deyişle, Lukacs’ın faydalı formülüne takiben, eserin çözmeye çalıştığı biçim sorununu ifade etmektir. Böyle bir biçim sorunuyla yüzleşmeden, başka bir deyişle, gerçek bir çelişkiyle uğraşmadan, bir eserin nasıl herhangi bir paye veya değer kazanabileceğini görmek zor. Biçim sorunu (ama çözümü değil, zira çelişkiler asla çözülmez ve sorunlar yalnızca ifade edilerek ‘çözülür’) eserin tarihteki yerini temin eder: Öncelikle, biçimin tarihinde ve bu yolla toplumsal tarihin, özneliğin ve üretim tarzının çeşitli düzeylerinde (Jameson, 2018, s. 73).

3.3. Kamuoyu: Iliko Zautashvili’nin pratiklerinde oluş süreci içinde olan şeyi kavrarken mevcut zorunluluğu doğuran biçimin görünen gerçekliğin dışına taşarak amaçlar ve yöntemler bağlamında yeni bir var oluşa girdiği söylenebilir. Bu sanat ürünlerini modern dünyanın çıkar yapısının ürünleri olarak algılayarak kültür nesnelere içsel yapısına ve görece özerk mantığına odaklanmak gerekir. Keskin’in göre de (2014); “Heidegger’in felsefesinde nesnelere saf maddeler ve temel kullanışlarına göre değerlendirilirken Marksçı söylemde modern ve postmodern zamanda piyasa tarafından oluşturulan kapitalist düzende meta fetişizminin oluşumuna karşılık geldiği ifade edilebilir” (Keskin, 2014, s. 180). Bu durumda Zautashvili’nin yapıtlarındaki biçim ile arka plan diyalektiğinin yarattığı insan, toplum ve nesne arasında kültürel bağlam içerisinde edimde bulunur.

Görsel 3. Kamuoyu, 2012, yerleştirme görünümü, Selanik Çağdaş Sanat Müzesi. Yunanistan (Çağdaş Sanat Arşivi, Tiflis).

Kaynak: SelectedPortfoli, <http://artisterium.org/PDF/IlikoZautashvili.pdf> (Erişim tarihi: 27.11.2022).

Iliko Zautashvili 56. Uluslararası Venedik Bienali'nde Bilinmeyene Atla projesi kapsamında yapmış olduğu "Kamuoyu" (Görsel 3) enstalasyonunda altında kamuoyu yazan bir ütü, ütü masası ve üzerinde kolaj yapılmış kumaş yer almaktadır. Jameson'ın açıklaması bunu destekler; "Şeyleştirme, nesne üzerindeki üretim izlerinin silinmesi olarak tarif edilebilir" (Jameson, 2009, s. 219). Kamuoyu sözcük bakımından bir sorun konusunda halkın, kamunun düşüncesi ve kanaati anlamına gelmektedir. Sanat ve toplumun siyasi sistemlerden ve ana akımdan etkilendiği için halkın üzerinde kurulan baskıyı ve kalıplaşmayı sanatçı birçok çalışmasında olduğu gibi ironik olarak ön plana çıkarır. Medyanın halka aktarmış olduğu bilgilerin doğruluğunun manipüle etmesi ve bunun insanlar üzerindeki etkisine gönderme yapılmaktadır. Kumaş üzerine basılmış güncel gazete manşetlerinden oluşturulan siyah beyaz fotoğraflar renksizliği ile dikkat çekmekte ve kumaş üzerine altında kamuoyu yazan ütü ile yüzeye zorlanmış gibi görünmektedir. Bu zorlama halkın üzerindeki baskının dolaysız olarak anlatımına karşılık gelmektedir. Adorno'nun açıklaması bunu desteklemektedir; "Sanatı yeniden gündelik hayatla bütünleştirmek anlamına geliyor" (Adorno, 2013, s. 30).

Zautashvili yapıtında kolektif tutumları genellikle seslerin çoğunluğu şekillendirirken kişisel sesin her zaman kaybolacağını vurgulamaktadır. Günümüzün son derece önemli ve hayati birçok konusu kamuoyunu oluşturmaktadır. Ancak yine de siyasi sistemlerden ve ana akımdan etkilendiği için fazla etki sahibi olamamaktadır. Seslerin çoğunluğunun şekillendirdiği kolektif tutumlarda kişisel bir ses her zaman kaybolur. Bununla birlikte kamuoyu demiri, alternatif bir anlamlar ve fikirler dizisinin oluşumuna önemli katkı sunabilecek bir toplumun imgesi olarak değerlendirilebilir. Cömert'in açıklamasını bunu ifade etmektedir; "Gündelik olarak sezgilediğimiz dünya çok az bir şeydir ve küçük küçük ifadelerle dile gelir. Bu ifadeler, ancak kimi özel anlarda, giderek artan ruhsal yoğunlaşmayla büyüyüp boyutlanır" (Cömert, 2006, s. 51).

Bu çalışma JumpintotheUnknow projesi kapsamında sunulan PublicOpinion yerleşimesi, çalışmanın son versiyonudur.

Zautashvili, sanatın tartıştığımız bağlamda iki işlevi olduğuna dikkat çekmektedir: Gerçekleri yansıtmak ve gerçekleri değiştirmek. Aristoteles'in mimesis kuramından ayrıldığımız nokta da burasıdır. Egemen sınıfları ve iktidarları asıl rahatsız eden sanatın bu "değiştirme" kategorisini içeriyor olmasıdır. Gerçeklik ve değiştirme kavramlarının

ayrıntısına girmek metnimizin sınırlarını aşar. Şu kadarını söylemek gerekir ki, gerçek olan üretim güçlerinin durumudur. Üretim ilişkileridir bir bakıma. Nihayet ekonomik sosyal temelde üretimin nasıl olduğu, ürünün nasıl paylaşıldığı, hangi sınıfların hangi yöntemlerle toplumsal artışa el koyduklarıdır. Gerçek olan ve sanatın yansıtmakla mükellef olduğu budur (Zautashvili, 2020, SelectedPortfolio).

“Bir şeye dosdoğru bakarsak, onu ‘gerçekte olduğu gibi’ görürüz, halbuki arzu ve endişelerimizin karıştırdığı bakış ‘yamuk bakış’ bize çarpık, bulanık bir görüntü verir” (Zizek, 2020, s. 47). Kurulu düzeni sağlayan ideolojiler insanların duygu, düşünce ve yaşam koşullarının düzenlenmesinde ya da karakter oluşumunda önemli örgütlenmelerdir. Her insan bulunduğu düzenin ya da toplumun değer yargılarının birer taşıyıcısı ya da gösterenidir. Sanat yapıtı ya da sanat ürünü dediğimiz olgular da sosyo-kültürel yapının bir yansımasını oluşturmaktadır. “Düşünen özneye yeterli bir sebep sunmadıkça hiçbir şey varolamaz” (Heidegger, 2008, s. 461). Sanat eleştirmeni ve filozof Arthur C. Danto’ya göre; “Çoğulcu bir sanat dünyası çoğulcu bir sanat eleştirisi gerektiriyor” (Danto, 2014, s. 186). Bu bağlamda Iliko Zautashvili’nin sanatı sosyal ve kültürel normları sorgulayarak onları yeniden yapılandıran, sanatın metotlarını ve dili (metin) kullanarak çözümler aradığı bir iletişim alanına dönüştürmektedir. “Luhmann’ın sistem teorisinde özerk sanat sisteminin kademeli ayrışmasını göstermez sadece; aynı zamanda münferit sanat eserlerini ve onlarla ilişkisini de hesaba katar. Luhmann’ın anlayışında sanat eserleri iletişimdir” (Danko, 2017, s. 94). Sanatçı yaşadığı yere, zamana ve coğrafyaya göre var olan kimliklerin nasıl oluşturduğunu, düzenin kimlikleri nasıl şekillendirdiğini, kimliklerin nasıl dönüşüme uğrayabileceğini ya da yer değiştirebileceğinin altını çizer. Onlara yüklenen anlamlar, beklentiler ve tersine çevirmeler ile oluş süreci içinde olan şeyi kavramak ya da mevcut durumu doğuran olumsal süreci görerek özne ile nesneyi kavrama gereğinin sebebini araştırır. Gilles Deleuze’un ifade ettiği üzere; “Fikirler, bizim biçimlendirdiğimiz birer ifade edici fikir değil, birer gösterge ve bizde iz bırakmış birer imleyici imgedir; bir anlama değil, birer algılamaya ya da imgelemedir” (Deleuze, 2013, s. 133).

3.4. Kalbim Hariç Her Şeye Dokun: Kadın bedeni sanatta her zaman yeni bağlamların kurulmasında bir gösterge niteliğindedir. Beden sanatta hem özneyi konstitue (oluşturan) eden hem de özneye konstitue edilen başka bir öznenin ya da doğadan fazla olan nesnenin durumunu içermektedir (Uygur, 2021, s. 126). Nermi Uygur’un ifade ettiği üzere; “Husserl’de bedenim deyince, kuşkusuz her günkü davranıştaki ‘bedenim’ anlaşılmalıdır. Burada sözü edilen beden, doğal davranışın genel savıyla birlikte reduktion’a uğramış olan bedendir; transzendenal bir anlam bütünü olarak ‘beden’dir” (Uygur, 2021, s. 123). Sanatın önceli olan beden olgusu antik ya da postmodern bağlamda olsun temsiliyet biçimleri ile karşımıza çıkmaktadır. Judith Butler’ın ifade ettiği üzere; “Beden anlamı önceleyen bir maddeselliğe sahip olduğu için bir sorunsal oluşturur. Butler, bedeni içle dışı ayıran sınırdaki bir arabulucu olarak kurgulamakta” (Butler’dan aktaran Şahiner, 2015, s. 178)’dir. Bedenim hem bir organizma hem de kavramdır. İnsanın sınırı olarak hem düşüncesi hem de aracısı ya da nesnesidir. İnsanı hem içe hem de dışa taşıyan ya da bağlayan veya koparan bütünlüğüdür. Fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün kanalı ve tüm duygularının mevcudiyeti ile kimliğinin sosyal alanıdır.

Görsel 4-5. Kalbim Hariç Her Şeye Dokun, 2018, Yerleştirme, 16 fotoğraf, 30 x 40 cm 17 pleksiglas, raflar, alçı obje, rafta yazı, yerleştirmenin çeşitli boyutları, Çağdaş Sanat Arşivi, Tiflis.

Kaynak: SelectedPortfoli, <http://artisterium.org/PDF/IlikoZautashvili.pdf>. (Erişim tarihi: 27.11.2022).

“Algı ve kımlı alanıma giren her şeyle birlikte bana bedenim de verilir. Doğadünya içinde eylem, iş görme (Praxis), kaçınılmazlıkla ‘bedenli bir eylemdir’ (leibliche Praxis). Bedenim olmaksızın hiçbir yaşama eylemim, hiçbir eylemim olamaz (Uygur, 2021, s. 123). Modern dünyanın insan üzerinde oluşturmuş olduğu kültürel çelişkilerin ve ekonomik paradoksların heterojenliği Iliko Zautashvili’nin kullanmış olduğu kadın bedeninin montaj ve asamblajlarda aktarılmaktadır. “Sanat yapıtı, düzensiz, kesik kesik dikkatimizle, azaltılmış yoğunlaşma yeteneğimizle, unutkanlığımız ve genel dalgınlığımızla sıkı ilişki içinde çarpıtmaya uğrar, parçalanır ve fetişleşir. Parça, bütünü yerini almış olur” (Jameson, 2023, s. 40). Montajlar ile Zautashvili gerçekliğimizin geçici doğasını kadın bedeninin parçaları halinde belgeleyerek sunmaktadır.

4. Sonuç

Günümüz sanatı yeni bir gramerin yaratılması ile hem kuramsal hem de pratikleri ile zamanın kültürel ifadelerini ve ideolojik içeriğini baştan sona kapsamaktadır. Bugünün yönelimleri, koşulları ya da kaygıları sanatçının düşünce yapısında sorunsallaşmaya zemin hazırlayarak nesne, diğerleri arasında yeni bir nesneye dönüşmektedir. Nesne, tamamlanmış sanat yapıtı yerine parçalanarak evrim düzeninde kaçınılmaz sonucu doğuran kuramsal nesneye evrilmiştir. Günümüz sanatı da toplumsal sorunları irdeleyen, onu dönüştüren ya da farkındalık yaratan bir alanı içine alarak mimetik gelenekten uzaklaşmakta ve daha geniş bir çerçeve ile düşünceyi sunmaktadır. Nesnel gerçekliğin kendi içindeki varlığı karmaşa ve karışıklığının maddeliğinden başka bir şey olmayı belli bir perspektiften bir şey biçimine dönüştürürken sıradan nesnelere mutlak ve tekillik durumundan ötekiliğin durumuna geçerek tüm başkaları da içermektedir. Sanatın nesnesi doğayı olduğu gibi değil başka özne ve başka nesnelere varlığı ile doğadan daha fazla olanı da algılamamıza neden olmaktadır. Bu bağlamda sanatçı Iliko Zautashvili modern kültürün sonucu olan inançlar ve kaygılar nedeni ile kendi içinde farka dönüştürerek ya da genel algılayışımızı bozarak bu durumu toplumsal eleştiri düzeyinde kurgulamıştır. Zautashvili Doğunun bakış açısı ile toplumu irdelerken öteyi de temsil etmekte ve anlatımında yer verdiği metafor, ironi ve paradoksal bakış açısı ile nesne, tüm nesnelere içinde yeni bir nesneye dönüşerek biçimsel çelişkiyi içermektedir. Sanatçı bu çelişki ile yüzleşerek, rahatsız ediciyi üretme hakkını ya da gerilimi daha çok dert olan nesneyi bağlamından koparmadan olan-biteni anlatmaktadır. Tek bir nesne değil, görünüşte farklı ve karşıt olan nesnelere topluluğunu bir araya getirmektedir. Sıradan görüntünün varlığını niceleyen yüklem değişkenleriyle tüm süreci içeren yapısal

gerçekliğin kavramsal bağlamda dönüşmesiyle kapitalist kültürün ikonu haline getirmektedir. Özne ile nesne bilinen normların dışına çıkarak nesneden özneye doğru giden indirgemeci bir kombinasyonun varlığını yansıtmaktadır. Farklı disiplinlerin bir araya getirilmesi ise hayatın dokunulamayan yönlerini biçim için ileri sürülen şeyleri içerik düzeyinde de görülür hale getirmektedir. Iliko Zautashvili yapıtlarında fiziksel üç boyut yerine kavramsal üç boyutu çalışmalarında değerlendirmektedir. Somut aynı zamanda olumsal bir şekillendirmenin ipuçlarını da veriyor. Nesne/ime bilinen tüm biçimsel sonuçlardan çıkarak özerkleşir ve sanatçının yapıtlarında özne ve nesne arasındaki farklılığı göz önünde bulundurarak sanatsal işlevlerini çözümlenmektedir.

Sanatın değişen paradigmaları doğrultusunda nesnenin varlığı günümüzde kapitalist düzenin sonucu olan popüler kültürün ideolojik biçimlerine evriliyor. Ham duyguların yanı sıra bunların türevlerini üreterek bedensel ve duygusal geçişi de sağlayabiliyorlar. Nesnelere, sağladıkları edimleri dışına taşarak yeni temsiliyet durumları yaratmakta ve bireysel olan bilinç düzeyinden çıkarak toplumsal gerçekliğin bilinç düzeyine yerleşmektedir. Bu bağlamda modern toplumun getirdiği hızlı değişim ve değer yargıları tüm yerli yaşam biçimlerini parçalamakta ve nesnelere/imgeler yeni yaşam biçimleri yaratmak için sanattaki yerini almaktadır.

Zautashvili'nin yapıtlarında nesne toplumsal gerçekliği kapsayarak sanat yapıtının yapıbozum bağlamında çözümlenmesinde sosyal içeriği ile nesneleşmesine karşılık gelmektedir. Bu da sanat yapıtının insan, toplum ve nesne bağlamında yeni süreç ve sonuçlara gebe olduğunun bir ifadesidir.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2013). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi* [ed. Ali Artun], (çev. Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydoğan, A. (Ed.). (2008). *Heidegger* (çev. Ahmet Aydoğan). İstanbul: Sel Yayınları.
- Barrett, T. (2015). *Neden Bu Sanat? Çağdaş Sanatta Estetik ve Eleştiri* (çev. Esra Ermert). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Baudrillard, J. (2012). *Sanat Komplosu Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik 1* (çev. Elçin Gen, Işık Ergüden). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beech, D. (2023). *Sanat ve Postkapitalizm: Estetik Emek, Otomasyon ve Değer Üretimi* (çev. Gamze Boztepe). İzmir: Livera Yayınevi.
- Bektaş, S. (2018). Evrimsel Biyolojiyi Erekbilimsel Çağrışımlarından Kurtarmak Mümkün Mü? *Cogito: Türkiyeli Kadın Felsefeciler, Üç Aylık Düşünce Dergisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bürger, P. (2012). *Avangard Kuramı* [ed. Ali Artun]. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cömert, B. (2006). *Croce'nin Estetiği*. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Danko, D. (2017). *Sanat Sosyolojisi* (çev. Nesibe Zeynep Arslanoğlu). Ankara: Hece Yayınları.
- Danto, A. C. (2014). *Sanatın Sonundan Sonra* (çev. Zeynep Demirsü). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Deleuze, G. (2021). *Spinoza ve İfade Problemi* (çev. Alper Nahum). İstanbul: Norgunk Yayınları.
- Direk, Z. (2021). Simone De Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği. *Cogito: Feminizm, Üç Aylık Düşünce Dergisi*.

- Eco, U. (1992). *Açık Yapıt* (çev. Yakup Şahan). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Erdoğan, G. (2021). *Fetişizm Nedir?*. <http://www.divakadin.com/saglik-kosesi> [Erişim Tarihi: 19.10.2023].
- Erişti Bedir, S.D. (Ed.). (2023). *Görsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi: Ankara.
- Fleckner, U. (Der.). (2016). *Bellek ve Sonsuz Sarkis Külliyyatı Üzerine* (Çev. Oğün Duman, Işık Ergüden, Ayberk Erkay ve Diğerleri). İstanbul: Norgunk Yayıncılık.
- Francalanci, E. L. (2012). *Nesnelerin Estetiği* (çev. Durdu Kundakçı). Ankara: Dost Kitabevi.
- Gür, A. (2020). *Heidegger'e Yolunuz Düşerse Metafizik Nedir? Ve Sanat Eserinin Kökeni*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Habermas, J. (2023). *Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak* (çev. İlknur Ata). Cogito: 114, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Harman, G. (2020). *Sanat ve Nesnelere* (çev. Oğuz Karayemiş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Heidegger, M. (2007). *Sanat Eserinin Kökeni* (çev. Fatih Tepebaşı). Ankara: De Ki BasımYayım.
- İpek, A. N. (2018). Sanat Eserine Dönüşen Hafıza. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1175268> [Erişim Tarihi: 10.10.2023].
- Jameson, F. (2023). *Marksizm ve Biçim* (çev. Mehmet H. Doğan). Cogito: 26, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jameson, F. (2018). *Antikler ve Postmodernler Formlarının Tarihselliği Üzerine* (çev. Özgüç Orhan, İlksen Mavituna, Öznur Karakaş). Cogito: 232, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jameson, F. (2009). *Ütopya Denen Arzu* (çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Keskin, E. (2014). Varlık ve Zamandaki Yabancılaşma Kavramının Bir Analizi. *Cogito: Heidegger Varlığın Çobanı, Üç Aylık Düşünce Dergisi*.
- Kulka, T. (2014). *Kitch ve Sanat* (Yayın yönetmenleri: Kaan Çaydamlı, Şenol Erdoğan). İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.
- Molinari, E. (2023). *Utancı ve Kuşaklararası Gölgesi: Psikanaliz Defterleri: 8. Çocuk ve Ergen Çalışmaları: Utancı ve Suçluluk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rigel, N. Batuş, G. Yücedoğan, G. ve Çoban, B. (Haz.). (2005). *Kadife Karanlık: 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Sayın, N. (2023). Tepkisel Bir Utancı Tutanağı Olarak Güncel Mimarlık Tarihi İçin Sinopsis. *Cogito: Utanca Bakmak, Üç Aylık Düşünce Dergisi*.
- Şahiner, R. (2013). *Sanatta Postmodern Kırılmalar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Tansel, A. (2018). Judith Butler'in Şiddet Eleştirisi. *Cogito: Türkiyeli Kadın Felsefeciler, Üç Aylık Düşünce Dergisi*.
- Uygur, N. (2021). *Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu*. Cogito: 13, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzel, Ö. (Haz.). (2020). *Slavoj Zizek: 21. Yüzyıl İletişim Çağının En Radikal Düşünürü*. İstanbul: Karakarga Yayınları.

Whitman, G., Pooke, G. (2018). *Çağdaş Sanatı Anlamak* (çev. Tufan Göbekçin). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Zautashvili, I. (2020). SelectedPortfoli, Erişim Adresi: <http://artisterium.org/PDF/IlkoZautashvili.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

Zizek, S. (2016). *Hiçten Az: Hegel ve Diyalektik Materyalizmin Gölgesi* (çev. Erkal Ünal). İstanbul: Encore Yayıncılık.